

AZ ÉSZAKI FAL (I.)

Regény

DRAGAN VELIKIĆ

1.

A történet a városba való megérkezéssel kezdődik. A város többfelől közelíthető meg: kerülő úton, vagy úgy, hogy egyenesen előre tartva, sugárút vezet a tágas főtérrre. Ha ellenállunk a mellékutcák, a sötét sikátorok meg az árnyas belső udvarok csábításának, utunk kurta lesz és bizonytalanságoktól mentes, olyan egyszerű, mint a megfejtett rejtvény. Ennek az utazásnak azonban, úgy van értelme, hogy valaki más érkezik célba.

2.

A koporsó jövőendő tartalma még mindig élettől lüktet, de a próbaldoklások mindennaposak. A reggeli búcsúzkodás rituáléja a délutáni órákba nyúlik.

Amikor kilenckor behozzák a kávé, Márta már az utcára néző nagy ablak felé fordított karosszékben ül. A kávé íze még mindig ugyanolyan jellegzetes, akár a vaníliáé vagy a cimeté egyébként. A megvénült szemek a háztetők meg a közeli park fái fölött bolyonganak. A lombok között elővillan egy-egy lobogó szakáll és pakombart, egy-egy eltorzult arc, melyre ráfagyott a sikoly. Zsuborog a víz, hangja betölti a szűk kis kamrát.

Az ablak előtti fa egyik ágán madárka ugrándozik. Márta a messze távolba réved. Homályos szemében a zöld égszínkébe tűnik át, s akkor már csak egy lépésnyire van a Valcano-öböl. A hosszú strand, a strand-

fürdő fémkerítése meg a kabinok, melyeknek élesen kirajzolódó, pasztell tömbjei úgy sorakoznak egymás mellett, mint a játékvibrafon fémlemezekéi. Akárhányszor ismételteti is az ítéletnap gyakorlatot abban a hitben, hogy ez már alighanem a főpróbája a meghalásnak, reggeli glissandói során Márta mindannyiszor megpöccinti a Valcano névre hallgató billentyűt, minekutána ráncba szalad a homloka, mert a víz feltartóztathatatlanul zuhog. Az évek során a kinyagdult klaviatúra egyik-másik billentyűje kiemelkedett a többi közül, s most lesben állva várja az öregasszony köszvényes ujjainak érintését.

Sárga gömböskében végződő fapálcikájával egy kislány kipeg-kopog. Kristályos hangon csilingelnek a fémlemezekék. Amikor pedig estefelé végigsétál a strandon, begörbített mutatóujjával sorra megkoppintja az üres kabinok sárgára, pirosra vagy kékre festett ajtaját. S minden egyes kabin a játékvibrafon valamelyik lemezekéjének fémes hangját utánozva válaszol.

Foglalt, foglalt, sipítja egy női hang.

Az ajtó bezárva, de a nő csak nem hagyja abba a nyöszörgést. A kislány elmosolyodik. A nyáralkonyat már bepókhálózta a Stoia-öblöt, s most a Valcano fölött lángol. Az utolsó fürdőzők is szedelőzködnek a mólóról. A kislány, visszafelé jövet, megáll a sárga ajtó előtt, amely mögül egy negyedórával korábban az a sipítós női hang hallatszott. A többi kabin üres, de a sárga lemezen túlról szapora zihálást hall. A deszkapadló recseg, a kabinban levő pad egyenletesen nyikorog. A fenyők között felharsan az édesapja hívogató hangja. A kislány, a meleg homokban elmerülő meztelen lábakkal, végigfut a strandon a hang irányába.

Az ablak alatt levő lombokat szél borzolja. A lengedező pakombartok és szakállak tengeri moszatként, sötétzölden úsznak a vízben, odatapadva a simára koptatott kavicsokra a sekély részeken, vagy pedig a szivacosra mart sziklákra a Stoia közelében, ott, ahol a Beppo vendéglője volt. Az ő nevéhez kapcsolódik az első próbahaldoklás. Azon a napon, amikor az édesanyja meghozta a hírért, hogy Beppo, akinek a csárdájába a valcanói strandolások után annyiszor betértek, meghalt, Márta a szobájába vonult, és az ágyra vetette magát. Lehunyt szemmel igyekezett kispertni a fejéből minden képet, képzetet, hogy olyan állapotba kerüljön, amikor a tudatban egyetlen gondolat sem motoszkál. De hát a madarak továbbra is énekeltek a Tengerész-park lombjai közt, a bulváron végig kocsik zörögtek a Veruda felől.

Később megtudta, hogy a fuldokló előtt a görcsös élethalálharc néhány pillanatában leperreg az egész élete. Emlékezetében olyan vonzó képek után kutatott, amelyeket belefoglalhatna valamely jövőendő halodoklásába.

Amikor pedig 1915-ben egyedül maradt öt éves kislányával, s úgy hátrált ki a megbukott Monarchiából, amiképpen a tenger vonul vissza apály idején és hagyja maga után, mintegy közeli jelenlétének nyomai-ként a sziklákra tapadt algákat és kagylókat, visszatért gyermekkori meghalásgyakorlataihoz. A trieszti rokonságtól kapott egy szobát, abban heverészett. Póla és négy háborús év a múlté lett. A Monarchia bukása után a K. u. K. tengerészet nem szűnt meg gondoskodni tisztjeinek özvegyeiről. A bécsi utazás mind bizonyosabbá vált. Egy hosszú levéllel Martin is jelentkezett. Felbontotta az eljegyzését, mintha erre a kapcsolatra csak azért lett volna szükség, hogy az adott pillanatban ne ő, hanem Hans menjen a tenger fenekére.

Márta lehunytt szemmel hallgatta az utcáról beszűrődő neszeket. A strandkabinok ajtóit egymás után nyíltak, lábai elmerültek a homokban. Vakított a lenyugvó nap fénye.

Igen, ez ő, mondta magában, amikor az emlékezés úszója egy-két évtizeddel feljebb araszolt. Trieszt? Vagy Póla? A fa lombja vitorlaként úszik fölöttük a júliusi nap fülledtségében. Száz év múlva, mondta a férfi búcsúzóul.

A napfény átszűrődött a lombokon, s Márta lassan az egész falat elfoglaló könyvespolc felé fordult. A könyvgerincek úgy hunyorognak vissza, mint a csillagok a nyári égbolton.

Ki tudja, mennyi idő után, az emlékezés horgán egyszerre csak fennakadt az a trieszti epizód, amely megelőzte a bécsi utat.

Márta valami nedveset érez alteste tájékán, kellemetlenség, amelyet a beteg vízhólyag okoz. Az utolsó pillanat várakozásának izgalmában a csésze után nyúl. Egy korty kávé csúszik le a nyeldeklőjén. Szeme megakad a tiszta júniusi égen eltévedt kis felhőrongyon. A Bécsi-erdő lankái felől fújdogáló szél sodorja a Hitzing fölé. Kerekded felhőske, éles körvonalaival mintha egy gobelinen rajzolódnék ki. S a tekintete ekkor a másik fal irányába siklik, amelyen fényképek, festmények és egy gobelin függ. A töbttucatnyi színárnyalatból szőtt sűrű vegetáció a jelenetnek azt a vibrálását sejteti, mely jelenet középpontjában egy fiatal nő ül nyugodtan. Előtte, az ölébe hajtva

melső lábait, unicornis ül a földön úgy, mint egy kutya. Szarva a fölébük hajló lombokba fúródik.

Ez volna a vég? Nem lesz olyan szörnyű, mint abban a fémfalú kamrában, ahová feltartóztatatlanul zúdul befelé a víz. A strand hosszú, a fenyőfák illata pedig nyomasztó. Ragacsos gyanta nyomakodik lefelé a torkon, olyan, akár a zacc, a kávé fekete üledéke, amely néhány perccel később majd ki is csordul a törött findzsából, és cifra arabeszket kanyarint a szőnyegre.

A madarak mozdulatlanul pipiskednek a piros selymen. Teljes virágjában pompázó cseresznyefaág, a kínai paraván szélére egy kéz fonódik erőteljesen. A tekintet a könyvsorokon pásztáz. Jobb könyökével az öregasszony megpöccintette a kávéscsészét. A megcsörrenő porcelán egy sovány arcot és a vastag üveg mögött egy áttetsző szempárt látat.

A Miramar Caffé. Rudi fényképész meg a pálmája. Egyszer egy zürichi lapban látta ezt az arcot, a háború elején. Salzburgból utazott vonaton, vele volt Martin is az egyik ilyen, különben ritka kirándulásukon.

Ez ő, mondta Martinnak a szeme elé kapva a fülke ülésén felejtett újságot. Fénykép, alatta rövid szöveg. Halál Zürichben.

Sok évvel később még egyszer eljött. Hotel Venezia az Alsóvárosban, az udvari szárnyépület folyosója, melyet krizantémra emlékeztető, csipkés lámpaernyőkbe ültetett tejégek világítanak meg. A nagy ablakokon sötét bársonyfüggönyök. A szálló tulajdonosa, valamikori bűvész és szemfényvesztő vezeti végig a folyosón, s könnyedén megérinti a vállát, miközben lefelé lépkednek egy lépcsőn. Rózsaszínű ajtó, puha szőnyegek. A szobában fojtott a levegő. Öltözéke változatlanul a régi: sötét öltöny, könnyű selyemsál, kalap. A sovány arcon vastag szemüveg. Mintha akváriumából nézne kifelé.

Nos, itt vagyunk száz év múlva, szól, s a kezét nyújtja, anélkül, hogy lehúzná róla a kesztyűt.

Amikor megszólalt, Márta elégedetten elmosolyodott. Igen, valóban ugyanaz a hang, csupán egy árnyalattal mélyebb talán, de most más nyelven beszél, a hosszan elnyújtott magánhangzók híján a szavak megkeményedtek. S mintha gondolatolvasó volna, a férfi eloltotta a villanyt. A sötétben Márta könnyen megszabadult öltözékétől. Suttogva hajtogatta a férfi nevét, varázsigé gyanánt, mely végigutaztatja majd a hosszú strandon.

Ekkor pedig, a kihagyó tudat következő gondolatát be sem várva, a test a karosszékből a padlóra csúszott, és az összetört csészére meg a szőnyeg sötét arabeszkjére borult.

3.

Az asztalon kiterített kártyalapok rendje változatlan: a búb és a dáma veszedelmesen megközelítették a királyt, a három hetesből álló sorozat pedig utazást helyez kilátásba. A különös virág, mely a jós keze alól bomlik ki, túléli mind a mesehőst, mind a mesélőt.

Semmi sem végleges a világon azon a lakkos ládán kívül, melyet egy embercsoport kísér ki a kápolnából a sírhoz. A friss sírhalom úgy zár magába egy kihunytt világot, mint a kötés az ódon könyvet.

Olyan haláleset ez, amely nem fog túlságosan érinteni, gondolja magában Tibor, miközben a halottaskocsi mögött lassan lépeget a menet élén. A koporsó a fémidomokból készült keret plüsterítőjén fekszik. A fekete faküllős kerekek világosan kivehető nyomot hagynak az apró kavicsban. Tibor a bicepszén érzi Rita vékony ujjait. A júniusi nap melege verejtékcseppeket csalogat elő, melyek a hátgerinc mentén lecsusszannak, majd felszívódnak a pamut alsónemű puhaságában.

Amikor egy héttel ezelőtt Andrejnál volt, áthívták Dmitrij szomszédot, egy taskenti orosz. Dmitrij a családjával együtt már két éve Bécsben élt. Foglalkozása szerint operaénekes volt, aki mindig csak arra várt, hogy állandóra leszerződtessek, máskülönben pedig szívesen vetett kártyát a konyhaasztalon.

A virág, amelyet a kártyalapokból Dmitrij terített ki, a jobb felső sarkában a halál jelét mutatta azon az estén, a halálét, amely nem fogja különösebben nyugtalanítani Tibort.

Másnap meghalt Marthe Koppeans, Rita nagyanyja, hivatalosan Bécs legidősebb polgára.

Százhét évesen nem lehet meghalni, tűnődött Tibor. Az ilyen csak kileheli a párját úgy, hogy a tükör meg sem homályosodik tőle.

Amikor megérkezett a Koppeans család sírboltjához, a bécsi Központi temetőben a menet karéjban megállt a széles márványlap előtt. Ebbe már korábban beleragasztották Marthe Koppeans porcelán fényképét, amely valahol az emberélet útjának delén, korán elhalt férjéhez minél közelebb állította meg fölötte az időt. Mert Marthétól jobbra osztrák–

magyar tengerésziszlami egyenruhában Hans Koppeans mosolygott, aki a hajdanán volt 1915. esztendőben fejezte be rövid életét.

Tibort azonban pillanatnyilag az a személy foglalkoztatja, akit a kártyalegező jobb alsó sarkában fedezett fel az orosz. Két napja már, hogy gondolatban sorra vette páciensnőit, felidézgette hangjukat, amint megkönnyebbülten kelnek fel a fogászszékből, és a szalvétával megtörlik a szájukat.

A júniusi forróság csendjében a városkerület polgármesterének szavai hallatszottak. Annak a kerületnek a nevében szólt, ahol Marthe a legutóbbi harminchat esztendőt töltötte. Hosszú élete során, attól fogva, hogy a Monarchia összeomlása után Bécsbe érkezett, gyakran váltogatta a lakásokat mindaddig, amíg hozzá nem jutott a Hitzing csendjéhez.

Bágyadtan a forróságtól, Tibor gondolatban körbejárta mind a huszonhárom kerületet, még hozzá abban a sorrendben, ahogyan koncentrikus körökben sorakoznak az Alsóváros magja körül. A tizenegyedik kerület, a Simmering neve után kutatva emlékezetében, egy pillanatra megakadt a Favoritennál, hogy aztán végül a Liesingben fejezze be sétáját.

A koporsót lebecsátották a sírboltba, s most odajárultak a rokonok meg a közeli barátok, hogy egy-egy rögöt vessenek utána. Ritával a karján odalépett Tibor is, lehajolt, majd a tekintetével kísérte a maga göröngyét, amely a lakkos koporsótető közepére gurult. Maga elé képzelte Marthe Koppeans sápadt, megkövült arcát, zöld, vizenyős szemét, melyben, miként a celluloidszalagon, egy egész évszázad panorámája villószik. Végleg kialudt egy emlékezet, végérvényesen a semmibe tűnt ezer meg ezer név, jelenet és erőteljes illat, a megerősített város utcáinak és zsákutcáinak labirintusa. Tibor egy hosszú, néptelen strandot látott, fürdőkabinok sorát, s a kabinok ajtaja mind zárva volt. Az utóbbi években, amidőn begubódzva élte oly távoli darabkáját hajdani életének, amely a szülővárosában zajlott a század elején, Marthe úgy érintkezett a házbeliekkel, hogy mindenkinek valami más nevet adott. Gyakorta emlegetett bizonyos Beppót, meg a Valcano strandfürdőt emlegette.

Rita érintése a vállán, s az a mozdulat, amellyel félrehívta, egy pillanatra nyugtalanná tette Tibort. Hirtelen vágý éledt benne. Már az első temetés óta, amelyen tizenkét éves gyerkőcként jelen volt Szabadkán, a végtisztesség ünnepélyes csendje mindannyiszor felébresztette érzékiségét. Tekintete végigsiklott a gyászruhás nők csábos fenekeiken, verejtékcساتakos hónaljain, vaskos tomporain. A temetés mindig az élők

titkolt diadala, a következő áldozat kiszemelése, szembesülés a holtak birodalmának mérhetetlenségével. A női test utáni vágyat Tibor cseléd-könyves orvos korában érzi majd újra, amikor fehér köpenyben odaáll a fogászsék mellé. A női kezeket figyelte, ahogyan az ujjak görcsösen mélyednek a szék karfájának puha kárpitjába, vagy amikor a kéz nyújtott ujjakkal, lezseren pihen a combokon.

A taxiban, a városba vezető út egyhangúságában, Tibor előtt fölrémlt Marthe Koppeans sovány arca, aki most elnyugodva pihen Bécsnek abban a huszonnegyedik kerületében, ott, ahová egyszer mindenkinek el kell jutnia, s felmerült benne a kérdés, nincs-e valami vulgáris egy ilyen hosszú életben attól fogva, hogy nyolcvan-egynéhány éves korában átlépi az aggság küszöbét. S milyen is az az élet a lefüggönyözött szobákban, ahol műszerek szabályozzák hajszálpontosan a helyiség megvilágítását, páratartalmát és hőmérsékletét, akár csak az üvegházakban, vagy netán a múzeumokban, ahol preparált állatpéldányok élnek a maguk művi életét, üvegszemükkel révedeznek el távoli őshazájuk felé, melyet már csak a megfelelőképpen árnyalt színes térképek érzékeltetnek, amelyek ott lógnak a falon, az azonosító sorszámot, a latin elnevezést meg a fajt és alfajt feltüntető fémlap tőszomszédságában?

Miután elbúcsúzott Ritától és szüleitől, Tibor a Swedenplatzen kiszállt a taxiból, s gyalogszerrel indult ungarasszei rendelője felé. Az utcákat róva úgy, hogy lehetőleg mindig a sovány délutáni árnyékban maradjon, az idő kategóriáján tűnődött. Lelki szemeivel egy néptelen strandot látott, kabinsorokat, és párhuzamos életkezt, amelyek között a korhadt deszkák az érintkező pont. Marthe százhet éve halványan még begyűrűzik legközelebbi hozzátartozói életébe, de aztán a következő nemzedék emlékezetéből már teljesen kihull. Mert Ritának és Tibornak nincs utódjuk. Ami pedig a halál fölött is győzedelmeskedik, azok a fogak. S a férfi egy szempillantás alatt áttekintette a megboldogult fogzatának állapotát, ahol is mindkét fogsor, a beépített részleges protéziseket nem számítva rendkívül jó zománcozatú fogakat őrzött meg, olyan fogakat, amelyek túléltek azt a kriptát is, ahová temették Marthét.

Tibort a Tóth vezetéknéve, amely németül – ejtésben – holtat, halottat jelent, némiképp érinthetlenné tette, olyképpen, mintha a halál és ő titkos egyezséget kötöttek volna. Míg él, dicsőíteni fogja a halál hatalmát, s ez a cimboraság, vélte, meghosszabbítja az életét.

Amikor ahhoz az épülethez érkezett, ahol lakott, s ahol egy emelettel feljebb, a rendelője volt, Tibor megkönnyebbülten úszott be a szecesszió korabeli palota márvány lépcsőházának hűvösébe. Ujjhegyeit a csigamenetes sárgaréz korláton csúsztatva gyalog ment fel a második emeletre, a rendelőbe.

4.

A görög tragédiaírók tanítanak arra, hogy a halandóknak ama utolsó sóhaja után ítélfelhető csak meg, hogy mennyi boldogság jutott osztályrészkül földi életükben. Ez az utolsó sóhajtás pedig pontot tesz egy történet, egy utazás végére, melybe eleve be van építve az a kártyalap, amely lezárja a három hatosból álló tercet, az elkerülhetetlen vég vagy csak egy rövid utazás hírnökét, egy utazását, melyből nincsen ébredés.

Rita nagyanyjának halála, igaz, nem nyugtalanította túlságosan Tibort, de azon a délutánon, miközben egy sor páciensének szájüregével foglalatalkodott, Marthe Koppeans elszenderült arcának jeges nyugalma mégsem hagyta egészen közömbösen. Az idénynek végérvényesen vége, a strandon az utolsó kabint is bezárták, csak a sirály kiáltása töri meg a megszürcült víztükör csendjét, meg egy magános sétáló lépteinek koppanása, aki a hosszú híd nedves deszkáit rója.

Amíg figyelmesen gyógyszerlabdacot tömött Gauss nagyságos asszony bal alsó hatosába, Tibor egy hosszú vonatszerelvényt kísért ki a peronról. Ez nem a délutáni Ingeborg Bachmann-vonat volt Salzburgba, nem is a hamburgi Josef Haydn, hanem a Marthe Koppeans-vonat, s afelé az utolsó állomás felé tartott, amely a haldoklás órájában feltűnt. Amiközben szelíd eréllyel a fehér masszát nyomkodta Gaussné fogkoronájára, Tibor gondolatai a csendes Hermész utcában jártak, a Hitzingben, ahová Ritával ment el egy éjszaka, hogy megismerkedjék a lányzüleivel és nagymamájával. Hetvennégy őszén történt ez, amikor először jött Bécsbe.

Noha már nagyon öreg volt (hogy milyen öreg, azt Tibor alaposan megtapasztalhatta a Bécsben töltött esztendőök során), Marthe Koppeans élénk érdeklődéssel hallgatta minden szavát, Szabadka említésére pedig, a megátalkodott monarchista reflexével, csak elmosolyodott keserűen.

Tibor a Porečba tartó autóbuszra várakozva a pólai repülőtéren ismertette meg Ritát. Póla vala az a város, ahol Marthe született, az 1886. esztendő első napján.

Amikor Gaussnét kikísérte, Tibor légüres térben találta magát. A következő páciens megérkezéséig kerek negyven perce volt. Az ablakhoz lépett, amely az esti Ungargasséra nyílt, ahol a komor homlokzatú házak sorfala között villamossínek kígyóztak. Rita és Tibor nyolc évvel ezelőtt lakást és rendelőhelyiséget vett a harmadik kerületi Ungargasséban. Az ablaknál álldogálva Tibor, mint egy klaviatúra billentyűin, úgy pötyögtette végig a bécsi fehér és sötét esztendőök sorát. Andrejnak és feleségének ma este kellene megérkeznie Belgrádból, gondolta. A jugoszláviai háború miatt Andrej elhagyta Belgrádot, s már egy éve Bécsben dolgozott. Kezdetben Tibornál, feketén, később pedig Tibor segítségével, gyengén fizetett állást talált az egyik közületi ambulancián. Egyévi különélés után Andrej felesége, Olga is rászánta magát, hogy kijön Bécsbe. Tibort nem csupán a baráti vonzalom fűzte Andrejhoz. Ez sorstársi vonzalom volt. Önmagát látta Andrejban, amint – igaz, kedvezőbb időben – új életet kezd az otthontól távol. Az egyetlen dolog, ami miatt irigyelte a hat évvel fiatalabb Andrejt, Olga életkora volt. Kis híján két évtizeddel volt fiatalabb Ritánál.

Tibor este fél nyolckor kilépett a lakásából, majd miután leliftezett a garázsba, gépkocsin a Hitzingbe indult. Lassan hajtott, gyönyörködve a város fényeiben, amelyek annyira hiányoztak neki ifjúkorában. S miközben autója a bécsi utcák esti nyüzsgésében siklott, jelenléte csupán egy pont volt a város sűrűn teleírt partitúráján.

Ezer meg ezer ilyen, hosszabb vagy rövidebb tartamú jel nyüzsgő és hangol a város szimfóniájában. S valamennyi egy-egy téglája a kompozíció finom architektúrájának. A Gürtelt elhagyva Tibor gyorsabb menetre kapcsolt. Valami csodálatos repesés feszült mellkasában, úgy érezte, negyvenhét évesen is élete prológusát éli.

Minden érzékszervével vételezte ennek a hangyabolynak a lüktetését. Arcokat látott, amint összeesküvőkként hajolnak a kártyavető asztalok fölé, munkában megfáradt embereket látott, amint – mielőtt hazamenének – megisszák mindennapi sörüket a kocsmában. A lebocsátott függönyök mögött, van, aki naplót vezetett, s van, aki szeretkezett. Múlt – az nincs, morfondírozott magában Tibor. Csak eseménysorok vannak, vége-hossza nincs eseménysorok, muslincarajok az alkony órájában a víz fölött.

5.

Vasúti forgalmista egyenruhában bukkant elő azon a fülledt júniusi délutánon, majd lassú léptekkel elhagyta a kelebiai vasútállomás vetette sötét árnyékot. Amikor a peron közelébe ért, Olga vékony bajuszkát figyelt meg a hosszúkás, barázdált arcon. Két kerek üveglap (keret nélkül) utánozta rajta a szemüveget, egyébként Olga kedvenc írónak elengedhetetlen rekvizitumát. Igen, mert pontosan ilyen szemüveget visel Fernando, miközben az írópultnál áll, és versekbe bújtatja identitásait, amikor is hol mint Ricardo Reiss, hol pedig mint Alvaro de Campos vagy Alberto Caeiro szerepel . . . Mindegyiküknek megvolt a maga jellegzetes mérge, s mindjét Fernando Pessoa itta ki pulpitusa mögött. Amikor beesteledett, megindult a Durradores utcán, és mint a pók csapott le a magános csellengőkre a kis üzletek kirakatai előtt, az Alsóváros kávézóiban vagy a Benfica felé tartó túlsúfolt villamosokban.

Ugyanilyen szemüveg nagyítja fel Konstantin világát is. Alexandria forró utcáit, a városét, melynek kereteiből sohasem fog kilépni. Ehelyett mind mélyebbre merült az est csábító színeiben villózó, sötét zugokba, el-elkapta a fiatal emberek rejtélyes mosolyát, akiknek érzékisége megdobogtatta a szívét. Ellenszolgáltatásul versekben emelt nekik örökkévaló síremléket. Árnyékként suhant Konstantin, a császári nevet viselő nagy magányos, a versfaragó, ki hírrel-dicsőséggel mit sem törődve, szülővárosának palotáinál is maradandóbb verseket csinál.

De hát ilyen szemüvege van Pavlénak is azon a háború vége előtt készült, gimnazistasapkás fényképén. Negyven évvel később, a starnbergi étterem teraszán napszemüveg sötét lencséje fogja eltakarni egy szempár szapora pillogását, miközben Olga emlékezetből sorol fel könyvcímeket Pavle könyvtárából. *Bűvészkönyv. A piramisok titka. Dorian Grey arcképe. Az asztapovói állomás utasa. Életem krónikája . . .*

Egy testes asszony kék kocsit húzott a peronon végig. Hideg sört és üdítőket kínált az utasoknak. Olgáék ablaka alá érve megállt, s fürkésző pillantással méregette a férfit meg a nőt, akiknek külseje annyira elütött az Avala expressz utasainak megszokott külsejétől. Aztán továbbkacsázott a peronon.

A forgalmi tiszt még egyszer végigpillantott a narancsszínű szerelvény hosszán. A rövid sípszó még akkor is Olga fülében visszhangzott, amikor a vonat egy rándítással elrugaszkodott az állomástól. Látóköréből el-

tűntek a magyar vámosok, az asszony a kis kocsival, el a kelebiai vasútállomás néptelen verandája, egyedül a forgalmista hosszúkás arca lebegett még sokáig a kiégett, szürke fűpusztaság fölött.

Egyedül voltak a fülkében. Andrej valamilyen tankönyvet böngészett. Suttogva mondta fel a könyv aláhúzott részeit.

A vasúti forgalmista megjelenése a magával hozott könyveire terelte Olga figyelmét. Azzal, hogy búcsút mondott Belgrádnak, bizony, jócskán megbomlott otthoni könyvtárának egyensúlya. Két nagy bőrönd fenekén utaztak kéziratos tanulmányai, a szótárak és a jegyzetanyag. Az elforgó magyar síkságot nézve a vagon ablakából, Olga a dolgozószobájától búcsúzkodott. Gondolatban a címeket sorolta abban a sorrendben, ahogyan a könyvek a polcon álltak, ezzel is enyhítve az utazás egyhangúságát.

A szürkület kihunyásával Olga mind közelebb ért ahhoz a városhoz, amelyben egyszer, hajdanán, az ő Pavle nagybátyja élt. A mélyére szállt ennek a kurtán csattanó szónak, mely gyermekkorától fogva a fülébe vésődött, ott misztikusan visszhangzott, s most mágneses erővel húzza le az örvénybe, mintha az első pillanattól fogva, már akkor neki rendelték volna ezt a várost, amikor édesanyja szájából először hallotta a nevét.

Egyszertendei különélés után Olga az utolsó homokzsákot is kidobta a kosárból, így megszabadította léggömbjét a föld béklyóitól. Egy könyvtornyokkal megrakott szobát hagyott maga mögött, meg azokat a szilárd kontúrokat, amelyeket az asztali lámpa ernyője teremt maga köré. Kített a házasság üdítő megpihentetésének periódusa.

Amikor Andrej, több mint két évvel ezelőtt, előérezvén, hogy a belgrádi alkonyulat sokáig eltart, megpendítette a lehetőségét, hogy Bécsbe költözzenek, Olga elutasította még a gondolatát is annak, hogy éppen ebben a városban induljanak el számkivetettségük kalandos útján. Miként a kútból, sorjázta elő a jelenetek Pavle elbeszéléseiből. A mind reménytelenebbé váló belgrádi helyzet megtörte Olga ellenállását. Munkahelyén, a Központi Könyvtárban történt félreértések arra a válaszütra taszították, ahol Andrej már építgette új egzisztenciáját. Minthogy az osztrák előírások szerint a fogászat az orvostudománynak csupán egyik szakterülete, következésképpen annak, aki fogászként magánpraxist akar folytatni, orvosi diplomával kell rendelkeznie, Andrej, negyvenéves fejjel, újra orvostanhallgató lett.

Az az egy év, amíg külön éltek, fontos próbatétel volt mindkettőjüknek. Erre a hallgatólagos válásra – különben Olga ragaszkodott hozzá

abban a hitben, hogy házasságuk egyszerűen kiüresedett – a gyengédségek és a szenvedély eget verő erupciói cáfoltak rá minden alkalommal, amikor Belgrádban vagy Bécsben találkoztak.

Amikor a vonat befutott Budapestre, Andrej letette az ülésre a kezében tartott könyvet. A magyar főváros esti fényeit nézte. Az utcákon sárga villamosok siklottak.

A Keleti pályaudvar üvegkupolája alatt Andrej megkérdezte Olgát, tudja-e, hogy hívják a repülőtéri kifutópálya fénytesteit.

Olga tagadólag rázta a fejét.

A landolás fényeinek, mondta Andrej.

A landolás fényei pedig valójában három órával később tűntek fel szemük előtt, amikor a lassító Avala expressz végighaladt a bécsi Déli pályaudvar alsó platformja peronlámpáinak sorfala között.

Már fél tizenegyre járt, amikor a taxi a hatodik kerületi, Müllergasse utcai ház elé kanyarodott. A 48-as számot viselő épület bejárata előtt Olga előérezte, hogy a kelebiai vasútállomás keszeg forgalmistája ezentúl állandó lakója lesz gondolatainak. Felismerte a lépcsőház topográfiaját, majd a második emeleten szemével megkereste az aranyszín névtáblát: Huber.

A harmadik emeleten a lakás világossárga falai fogadták. Olga kinyitotta a nappali szoba ablakát, kihajolt, s mélyen belélegezte az enyhe júniusi levegőt. Az éjszakai pillangók ott ácsorogtak az utcasarkokon. Átellenben, az újságáruda bejárata fölött, fényreklám villódzott. Az előszobai ablakon kinézve a keskeny udvar túlsó oldalán, szomszédjuk, a taskenti orosz még világos ablakaira látott rá.

Mielőtt lefeküdtek volna, kicsomagoltak. Az iratgyűjtőket meg a könyveket Olga gondosan szétrakosgatta a nappali szoba egyik sarkában álló íróasztalon. Az inventárium más része a polcokra került, itt is, ott is barikádokat emelt. Amikor éjfél tájban Andrej aludni ment, Olga még folytatta a munkasárok rendezgetését. Éjfél után két órakor aztán maga is kinyújtózott Andrej oldalán, s megkönnyebbülten köszöntötte a kezét, amely a combjára tapadt. A tárgyak határozott körvonalakat öltöttek a nyári éjszakában. A fiatalasszony többfelől érkező, titokzatos lüktetéseket érzett.

A sarkig kitért hálószoba ajtaján át a kiürített bőrönd púpját látta a komódon. A szegletben az állótükör jeges felülete csillogott, egymásra tornyozva itt hevernek mindazok, akik megfordultak ezen a tájon, ki tudja, mióta, a század eleje óta, a két háború között, a fűtetlen Bécsben

a negyvenes évek végén. De a Pavle idejebeli Bécs nem létezett már. A Venezia Szálló nem szerepelt a szállodák névjegyzékében. A nemlét mélységeibe süllyesztve klienseit, maga is elsüllyedt. De az is lehetséges, hogy kitaláció volt az egész, azoknak az olvasmányoknak a hatása, amelyeket Pavle valósággal falt a háború éveiben. Vagy még egy kétségbeesett kísérlet volt csupán, hogy megbotránkoztassa azt a lényt, aki mindenestül arra a világra emlékeztette, melyet – erőteljes karcsapásokkal szelve a Mura jeges vizét – mindörökre maga mögött hagyott.

Andrej keze végigsiklott Olga combján. A fiatalasszony mély tisztelettel viseltetett e kéz, a hosszú, csontos ujjak iránt. Ujjhegyeinek érintése mindig nyugalommal töltötte el, emlékszik, már első találkozásuk óta a rendelőben, amikor szorongva várta, hogy a kis tükröcskével kísért fémszonda megállapodjék valahol, és belekaristoljon a fogzománcba.

Négy hónappal később újra eljött. Hogy leszedesse a fogkövét, mivel ki tudja, hanyadszor, abba hagyta a dohányzást.

Engedje el magát, kisasszony, mondta Andrej, s tenyerével megérintette a vállát.

Az utolsó páciens volt az délután, s amíg Andrej a fertőtlenítőbe helyezte a műszereket, Olga a sapkáját igazgatva egy pillanatra megállt az előszobában. Együtt hagyták el a rendelőt.

A két fogkőtisztítás között eltelt egy évben Olga letette a magiszteri szigorlatot az egyetemen, és egybekelt Andrejjal.

Csakhogy 1987 őszén, amikor Olga huszonhét, Andrej pedig harmincöt éves, s amikor az élet egy hosszú, kellemes utazásnak látszott, a sötét műhelyekben, ahol az alattvalók milliói számára a „mindennapi élet” szókapcsolatba sulykolnak bele ilyen-olyan tartalmat, egy új víziót kezdtek kovácsolni. Ők ketten azonban akkor még nem érezték a hideg fuvallatokat, amelyek majd jéggé dermedztik egész hazájukat.

Október végén nászútra mentek Portorožba, s a Hotel Pallasban szálltak meg. Az adriai partot piszkoszöld hullámtarajok nyaldosták.

Virágzott a tenger.

A sekélyből Olga kiemelt egy szürke kavicsot, melyre finom, fehér kapillárisok hálója tapadt. A vizes kő a tenyerén olyan volt, mint az agyvelő egy darabja. Olga az ilyen talizmánok egész gyűjteményét őrizgette, nos, hát ez a portoroži kavics is közéjük került.

Azon a napsütéses héten Triesztbe is kirándultak, s a Ponte Rosso nyüzsgésében Olga megmutatta Andrejnek a Berlitz iskola épületét, amely a Canale Grandéra néz.

Ebben az iskolában a század elején James Joyce tanította az angolt, magyarázta Olga, ekképpen avatva be Andrejt a maga világába.

Miközben Andrejhoz simulva ezen az első bécsi éjszakájukon lassan álomba szenderült, Olga elrémülten állapította meg, hogy ő maga nem-sokára harminchárom éves lesz, Andrej pedig föl váltotta az ötödik X-et.

Kora reggel félálomban kísérte ki a távozó Andrej lépteit. Egy pillanatra kinyitotta a szemét, a nappali szoba asztalán ott látta az iratgyűjtőket, majd újból mély álomba merült.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)